

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

OBVLADOVANJE LIKVIDNOSTNEGA
TVEGANJA V HRANILNICI

KSENIJA KREČIČ

KOPER, 2010

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

OBVLADOVANJE LIKVIDNOSTNEGA
TVEGANJA V HRANILNICI

Ksenija Krečič

Koper, 2010

Mentor: viš. pred. mag. Igor Stubelj

POVZETEK

Upravljanje z likvidnostjo postaja vse bolj pomembna in zahtevna naloga bank in hranilnic. V nalogi je predstavljeno upravljanje z likvidnostjo v hranilnici. V prvem delu so predstavljena teoretična izhodišča, ki vsebujejo splošne opredelitve likvidnosti in likvidnostnega tveganja. V drugem delu je, po kratki predstavitvi Hranilnice Vipava, d. d., njeni politiki prevzemanja likvidnostnega tveganja in organiziranosti, predstavljena ureditev Banke Slovenije, ki z instrumenti denarne politike neposredno vpliva na likvidnost bank in hranilnic. Sledi analitični prikaz izračuna nekaterih kazalnikov likvidnosti. Hranilnica lahko pri svojem poslovanju naleti na likvidnostne težave, zato mora imeti narejen krizni načrt za obvladovanje likvidnostnega tveganja, ki je predstavljen v zadnjem delu naloge. Prikazan je tudi primer stres testa, katerega namen je ugotoviti, kako nepričakovana in neugodna situacija vpliva na finančni položaj hranilnice.

Ključne besede: likvidnost, likvidnostno tveganje, naložbe, obveznosti, količnik likvidnosti, obvezna rezerva, kazalniki likvidnosti, instrumenti denarne politike

SUMMARY

Liquidity management is becoming an increasingly important and challenging task of banks and savings institutions. The thesis presents liquidity management in a savings bank. The first part presents theoretical bases, which contain general definitions of liquidity and liquidity risks. The second part briefly presents the savings bank Hranilnica Vipava, JSC, its policy on liquidity risk-taking, organization and the regulations of the Bank of Slovenia, which directly influences the liquidity of banks and savings institutions with instruments of fiscal policy. Further on we present an analytical view of the calculation of some indicators of liquidity. The savings bank may encounter liquidity problem in its business operations, therefore it must have made a contingency plan for liquidity risks, which is presented in the last part of the thesis. We also presented an example of a stress test designed to determine how an unexpected and adverse situation influences the financial position of a savings bank.

Key words: liquidity, liquidity risks, investments, obligations, liquidity quotient, required reserve, liquidity indicators, fiscal policy instrument

UDK: 336.71(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opre delitev problema in teoretičnih izhodišč	1
1.2	Namen in cilji	2
1.3	Predvidene metode za doseganje ciljev	2
1.4	Predpostavke in omejitve	2
2	Opre delitev likvidnosti in likvidnostnega tveganja	3
2.1	Pojem likvidnosti.....	3
2.2	Likvidnostno tveganje	4
2.3	Elementi likvidnostnega tveganja	5
2.4	Dejavniki likvidnostnega tveganja	7
2.4.1	Notranji dejavniki likvidnostnega tveganja	7
2.4.2	Zunanji dejavniki likvidnostnega tveganja	10
2.5	Merjenje likvidnostnega tveganja	10
2.5.1	Kazalci likvidnosti	10
2.5.2	Izračunavanje povprečne vrzeli financiranja	11
2.5.3	Ugotavljanje dnevne neto pozicije.....	12
3	Upravljanje likvidnostnega tveganja v hranilnici.....	13
3.1	Predstavitev hranilnice	13
3.2	Notranja organizacija Hranilnice Vipava, d. d.	14
3.3	Politika prevzemanja in upravljanja likvidnostnega tveganja.....	14
3.4	Proces upravljanja z likvidnostnim tveganjem.....	15
3.5	Obvladovanje in spremljanje likvidnostnega tveganja.....	16
3.6	Notranje spremljanje in poročanje o likvidnostnem tveganju.....	16
3.7	Sistem notranjih kontrol	17
3.8	Regulatorne zahteve po upravljanju z likvidnostnim tveganjem	19
3.8.1	Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje minimalne ustrezne likvidnostne pozicije.....	19
3.8.2	Sklep o sistemu zajamčenih vlog.....	21
3.8.3	Uredba EU o uporabi obvezne rezerve	21
3.9	Analiza likvidnostnega tveganja	22
3.10	Krizni načrt za obvladovanje likvidnostnega tveganja	26
4	Sklep.....	31

Literatura	33
Priloge	35

PONAZORILA

Slika 3.1	Organigram Hranilnice Vipava, d. d.	14
Tabela 2.1	Vpliv odliva depozita na bilanco stanja banke (v de).....	8
Tabela 2.2	Vpliv črpanja kredita na bilanco stanja banke (v de)	9
Tabela 2.3	Vrzel financiranja (v de).....	12
Tabela 3.1	Struktura likvidnostne lestvice na dan 31. 12. 2008 (v tisoč EUR).....	23
Tabela 3.2	Stopnja likvidnosti Hranilnice Vipava, d. d., v letu 2007 in 2008 (v tisoč EUR)	24
Tabela 3.3	Razmerje med likvidnimi sredstvi in vlogami na vpogled nebančnega sektorja v letu 2007 in 2008 (v tisoč EUR)	25
Tabela 3.4	Delež posojil v bilančni vsoti v letih 2007 in 2008 (v tisoč EUR).....	25
Tabela 3.5	Krizni načrt: odliv 20 % vrednosti kratkoročnih vlog nebančnega sektorja (v tisoč EUR)	28
Tabela 3.6	Krizni načrt: učinek na poslovni izid 2009 (v tisoč EUR)	29
Tabela 3.7	Nabor možnih ukrepov za zagotavljanje likvidnosti	30

KRAJŠAVE

ECB	Evropska centralna banka
CB	Centralna banka
Ur. l. RS	Uradni list Republike Slovenije
d. d.	delniška družba
DE	denarna enota

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema in teoretičnih izhodišč

V zaključni projektni nalogi bo predstavljeno upravljanje z likvidnostnim tveganjem na primeru hranilnice. Likvidnostno tveganje je eno izmed številnih tveganj, ki so jim banke in hranilnice dnevno izpostavljene.

Likvidnost pomeni sposobnost zagotoviti potrebna sredstva za plačilo zapadlih obveznosti.

Osnovno vodilo banke ali hranilnice (v nadaljevanju: banka) je poslovati tako, da tveganja, ki jim je izpostavljena pri posameznih poslih, ki jih opravlja, ne ogrožajo poslovanja bank ter ne presežejo omejitev, določenih z Zakonom o bančništvu in podzakonskimi predpisi. V nasprotnem primeru lahko privede do nesolventnosti in stečaja, kar posledično negativno vpliva na gospodarstvo, zato Banka Slovenije s predpisi strogo nadzoruje likvidnost banke.

Upravljanje s tveganji je eden izmed ključnih elementov za uspešno poslovanje banke, saj je banka po naravi poslovanja »proizvajalec tveganj«. Banka namreč tveganje sprejema, ga transformira in vgrajuje v različne bančne produkte in storitve. Tveganje potencialno zmanjšuje dobiček oziroma povečuje izgubo, zato postaja upravljanje s tveganji ključna bančna funkcija. Banka, ki aktivno upravlja s tveganji, ima pred konkurenco odločilno prednost (Bessis 2002, 1–2).

Likvidnostno tveganje zajema vsa področja poslovanja v banki, zato mora dnevno spremljati, načrtovati in analizirati likvidnost. Načrtovanje likvidnosti je ključni sestavni del obvladovanja likvidnostnih težav. Uspešno upravljanje likvidnosti banke pomeni, da presežna likvidnostna sredstva plasira v donosne naložbe ali pa si v pravem času zagotovi potrebna sredstva po ugodnih pogojih. Obvladovanje likvidnostnega tveganja v banki je bistvenega pomena, saj ima vpliv na celoten finančni trg. Nelikvidnost ene institucije ima vpliv na celoten sistem.

Slovenski zakon o bančništvu (1. odst. 185. člena Zban-1 2006) zahteva, da mora banka za upravljanje z likvidnostnim tveganjem oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja z likvidnostjo, ki jo potrdi uprava banke, in ki obsega:

- načrtovanje pričakovanih znanih in morebitnih denarnih odtokov in zadostnih denarnih pritokov zanje ob upoštevanju normalnega teka poslovanja in morebitnih položajev likvidnostnih kriz,
- redno spremljanje in upravljanje likvidnosti,
- opredelitev ustreznih ukrepov za preprečitev oziroma odpravo vzrokov za nastop nelikvidnosti in opredelitev drugih možnosti za take ukrepe.

1.2 Namen in cilji

Namen zaključne projektne naloge je na osnovi strokovnih virov in literature predstaviti problematiko upravljanja z likvidnostnim tveganjem v bankah in hranilnicah.

Cilj teoretičnega dela je opredeliti pojma likvidnost in likvidnostno tveganje, predstaviti elemente in dejavnike likvidnostnega tveganja ter merjenje likvidnostnega tveganja.

Cilj empiričnega dela je na primeru hranilnice analizirati uporabo teoretičnega znanja ter zakonske predpise in priporočila na področju likvidnostnega tveganja.

1.3 Predvidene metode za doseganje ciljev

V zaključni projektni nalogi bodo uporabljene metode, ki bodo temeljile na proučevanju teorije in prakse.

Teoretični del bo zajemal uporabo metode deskripcije. Na osnovi domače in tuje strokovne literature, internih navodil in pravilnikov ter na spletu dostopnih gradiv bodo opisana teoretična izhodišča likvidnosti in likvidnostnega tveganja.

V empiričnem delu bomo analizirali uporabo teorije in prakse na primeru Hranilnice Vipava, d. d. Najprej bomo predstavili organizacijo hranilnice, kako sprejemajo in upravljajo z likvidnostnim tveganjem. Na osnovi podatkov iz Letnega poročila 2008 bomo analizirali količnik likvidnosti ter kazalce likvidnostnega tveganja. Na koncu bomo predstavili krizni načrt za obvladovanje likvidnostnega tveganja.

1.4 Predpostavke in omejitve

Hranilnica Vipava, d. d., mora po Zakonu o bančništvu (2006) in Zakonu o Banki Slovenije (2006) zagotavljati ustrezno predpisano likvidnostno pozicijo. Likvidnostno pozicijo izračunava s količnikom likvidnosti, ki ga dnevno poroča Banki Slovenije. Zato v nalogi izhajamo iz predpostavke, da uspešno upravlja z likvidnostjo, uravnava likvidnost in ima v primeru, če nastane likvidnostna kriza pripravljene ustrezne načrte za reševanje le-te.

Omejitve pri izdelavi zaključne projektne naloge so naslednje:

- omejitev na eno izmed hranilnic in
- omejitev na podatke, ki niso poslovna tajnost.

2 OPREDELITEV LIKVIDNOSTI IN LIKVIDNOSTNEGA TVEGANJA

2.1 Pojem likvidnosti

Banka je likvidna, v kolikor je sposobna pravočasno izpolnjevati svoje obveznosti, zaradi zahteve svojih vlagateljev, da jim izplača v banko vložena sredstva iz naslova že odobrenih ali na novo odobrenih posojil. Likvidna je torej tista banka, ki ima v svojem portfelju zadostno količino likvidnega (naložbe kratke zapadlosti enega ali dveh dni) in prenosljivega (finančne oblike naložb, ki se lahko prenašajo na nove imetnike) finančnega premoženja (Dimovski in Gregorič 2000, 115).

S problemom likvidnosti se poslovna banka srečuje na vseh področjih poslovanja. Vsak njen posel oziroma transakcija ima specifičen vpliv na likvidnost. Gre za problem, ki je v bančnem poslovanju vedno aktualen, saj predstavlja nujen pogoj, da banka doseže zastavljene cilje. Skrb za likvidnost predstavlja temelj bančnega poslovanja, saj likvidnostno tveganje v svoji ekstremni obliki ne povzroči samo izgube, temveč lahko pripelje do nesolventnosti in stečaja banke. Pomen likvidnosti banke se pogosto zdi samoumeven in se ga običajno zavemo šele v primeru nelikvidnosti ali propada kakšne banke (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 4).

Bessis (2002, 7) navaja tri stanja likvidnosti:

- Pokrita likvidnost – pomeni normalno sposobnost banke, da lahko na trgu zagotovi potrebna likvidna sredstva za financiranje odlivov po tržnih cenah.
- Opozorilna likvidnost – pomeni tveganje, da kratkoročna sredstva banke ne bodo zadoščala za pokritje kratkoročnih potreb strank oziroma zahtevanih odlivov. V tem primeru mora banka reševati likvidnost na način, ki ji povzroča dodatne stroške oziroma zagotavlja likvidnost pod težjimi pogoji kot sicer. V izogib temu je potrebno skleniti posebne dogovore s strankami banke, ki ji omogočajo tekočo likvidnost.
- Ekstremna nelikvidnost – pomeni dolgoročno nesposobnost banke za poravnavo dospelih obveznosti, ki jo privede do nesolventnosti in stečaja. Za banko je likvidnost področje, na katerem mora biti najbolj previdna, čeprav je nelikvidnost običajno predvsem posledica drugih vrst bančnih tveganj. Tako lahko nesposobnost vračila kredita večje bančne stranke povzroči likvidnostne probleme in načne finančno zdravje banke. To se lahko odrazi v odlivih sredstev, kar lahko povzroči likvidnostno krizo, ki je banka sama ne more rešiti.

Likvidna sredstva v bankah delimo na:

- *primarna*, ki jih predstavlja gotovina in denar na računu in
- *sekundarna*, ki jih predstavljajo centralno-bančni vrednostni papirji in državne obveznice.

Primarna likvidna sredstva se ne obrestujejo, sekundarna pa prinašajo banki določen donos, ki je primeren tveganju.

2.2 Likvidnostno tveganje

Likvidnostno tveganje je tveganje izgube, ko banka ni sposobna poravnati vseh dospelih obveznosti, oziroma ko je banka zaradi nezmožnosti zagotavljanja zakonskih sredstev za poravnavo obveznosti ob dospelosti prisiljena zagotavljati sredstva s pomembno višjimi stroški od običajnih (Banka Slovenije, Nadzor bančnega poslovanja 2007).

Zakon o bančništvu (2006) bankam nalaga, da morajo za zavarovanje pred likvidnostnim tveganjem oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja z likvidnostjo, ki obsega:

- načrtovanje pričakovanih znanih in morebitnih denarnih odtokov in zadostnih denarnih pritokov zanje ob upoštevanju normalnega toka poslovanja in morebitnih položajev likvidnostnih kriz,
- redno spremljanje in upravljanje likvidnosti,
- opredelitev ustreznih ukrepov za preprečitev oziroma odpravo vzrokov za nastop nelikvidnosti in opredelitev drugih možnosti za take ukrepe.

Likvidnostno tveganje lahko banka omeji na več načinov. Najbolj pomembni so (Banka Slovenije 1998):

- spremljanje časovne usklajenosti sredstev in njihovih virov,
- vzdrževanje zadostne količine likvidnih sredstev,
- viri sredstev morajo biti čimbolj raznoliki in razpršeni med različne deponente,
- minimiziranje odvisnosti od najema kreditov na medbančnem trgu,
- možnost finančne pomoči s strani povezanih oseb,
- možnost črpanja kreditnih linij centralne banke v primeru likvidnostnih težav.

Upravljanje z likvidnostjo banke je zelo odgovorna naloga, ki pogosto temelji na hitrih odločitvah odgovornih in predvidevanjih prihodnjih dogodkov.

Za uspešno upravljanje z likvidnostnim tveganjem morajo banke oblikovati globalno politiko upravljanja s tveganji, vzpostaviti morajo ustrezen informacijski sistem, zagotoviti tehnološko infrastrukturo in kadre, uporabiti pravilne metode za

merjenje likvidnosti ter vzpostaviti učinkovit nadzor in kontrolo (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 4).

2.3 Elementi likvidnostnega tveganja

Banka Slovenije (2007) opredeljuje naslednje elemente likvidnostnega tveganja:

- struktura obveznosti,
- koncentracija obveznosti,
- dostop do virov,
- likvidnost sredstev,
- razmik v dospelosti obveznosti in sredstev,
- trendi.

V nadaljevanju som elemente na kratko predstavila.

Struktura obveznosti

Struktura obveznosti je ključni vidik likvidnosti in običajno pomeni začetek ocenjevanja likvidnostnega tveganja. Banka, ki ima stabilne, po obsegu velike in razpršene obveznosti, bo verjetno imela manj likvidnostnih težav kot banka, ki nima takšnih obveznosti. Pri ocenjevanju strukture obveznosti je treba analizirati:

- strukturo vlog po produktih, vrsti vlagateljev in dospelosti: analizirati je potrebno strukturo depozitnih produktov in vrsto vlagateljev (gospodinjstva, podjetja in država) zaradi različnega vzorca obnašanja, ki ga kaže vsaka posamezna skupina vlagateljev;
- stabilnost obveznosti: veljajo splošna pravila:
  - vloge z daljšo ročnostjo so bolj stabilne od vlog s krajšo ročnostjo, saj pri krajši ročnosti banka ne ve, ali bodo ob dospelosti podaljšane ali ne;
  - vloge gospodinjstev so bolj stabilne od vlog gospodarskih družb in države. Vloge gospodarskih družb so namreč bolj občutljive na spremembe obrestnih mer in drugih tržnih dejavnikov, medtem ko pri državnih vlogah lahko naletimo tudi na druga merila, kot so npr. politični interesi;
  - majhne vloge so bolj stabilne od velikih, saj v primeru prenosa velike vloge v drugo banko vlagatelj lažje doseže višjo obrestno mero;
  - na stabilnost obveznosti vpliva tudi trdnost medsebojnega poslovnega odnosa z vlagatelji s katerimi banka že dolgo sodeluje.

Banka Slovenije ocenjuje strukturo vlog po produktih, vrsti vlagateljev in dospelosti ter stabilnost posamezne vrste vlog.

Koncentracija obveznosti

Koncentracija obveznosti je pomemben element likvidnostnega tveganja, saj je zaradi nepričakovanih dvigov vlog banka izpostavljena potencialnim likvidnostnim težavam. Splošni likvidnostni problemi posameznega vlagatelja ali sektorska nelikvidnost lahko ob veliki koncentraciji vlog precej omajajo likvidnost banke. Še posebno je banka izpostavljena likvidnostnemu tveganju, če večje število vlog zapade v krajšem časovnem obdobju. Banka mora zagotavljati razpršenost vlog glede na izvor (po posameznih vlagateljih, vrstah vlog, posameznih trgih in po posameznih valutah), višino in rok dospelosti.

Banka Slovenije ocenjuje razpršenost vlog glede na izvor, obseg in rok dospelosti.

Dostop do virov

Banka pridobiva vire na različne načine: z zbiranjem vlog, zadolževanjem na kratkoročnem denarnem trgu, zadolževanjem na kapitalskem trgu ali z izdajo delnic. Zadolžitveni potencial banke je težko oceniti, saj je odvisen od kapitalske pozicije banke, bonitetne ocene banke, ugleda in trenutnih tržnih razmer. V obdobju negotovosti veliki vlagatelji ne bodo naklonjeni majhnim bankam, saj naj bi bile te po njihovi presoji bolj tvegane. Podoben vzorec obnašanja lahko zasledimo tudi pri velikih bankah, kadar imajo solventnostne probleme. Banka mora redno spremljati, kakšne so možnosti pridobitve posameznih vrst virov in slediti razvoju različnih oblik financiranja na trgu.

Banka Slovenije ocenjuje dostop banke do virov, njihovo zanesljivost, stabilnost in razpršenost.

Likvidnost sredstev

Ker ima banka relativno majhen vpliv na obseg virov, mora likvidnost zagotavljati tudi z likvidnimi sredstvi. Obseg likvidnih sredstev, ki naj bi jih držala banka, je funkcija stabilnosti strukture obveznosti in potencialne rasti sredstev. Kadar je struktura obveznosti ugodna in stabilna, rast sredstev pa predvidljiva, je potreba po likvidnostni rezervi nižja. Večja likvidnostna rezerva je potrebna, kadar: konkurenčno okolje ponuja alternativne investicijske produkte, se pojavi bistveno zmanjšanje večjih vlog, je pomemben del obveznosti s krajšo ročnostjo in spremenljivo strukturo, je delež kreditnega portfelja, ki ga sestavljajo slabi krediti, znaten, se pričakuje, da bo v prihodnosti črpan večji del odobrenih okvirnih kreditov ali drugih zunajbilančnih sredstev.

Banka Slovenije glede na strukturo obveznosti in potencialno rast finančnih sredstev ocenjuje ustreznost vrste in obsega likvidnih finančnih sredstev ter možnosti njihove unovčljivosti.

Razmik v dospelosti obveznosti in sredstev

Do razmika v dospelosti obveznosti in sredstev prihaja zaradi osnovne funkcije banke, to je transformacije vlog s krajšo ročnostjo v dolgoročnejša sredstva. Banka se navedenemu razmiku ne more izogniti, lahko pa ga učinkovito upravlja. Razmik v dospelosti obveznosti in sredstev je pogosta metoda ocenjevanja izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju, pri čemer je dan večji pomen kratkoročni neusklajenosti.

Banka Slovenije ocenjuje obseg in gibanje razmika dospelosti med obveznostmi in sredstvi.

Trendi

Ocena prihodnjih gibanj pokaže potencialno smer gibanja likvidnostnega tveganja in nakaže morebitne likvidnostne probleme banke.

Banka Slovenije ocenjuje trende po vsakem od naštetih elementov.

2.4 Dejavniki likvidnostnega tveganja

Uravnavanje likvidnostnega tveganja je povezano s številnimi dejavniki, ki jih razdelimo na:

- notranje, ki izhajajo iz poslovanja banke in
- zunanje, ki izhajajo iz okolja v katerem banka deluje.

2.4.1 Notranji dejavniki likvidnostnega tveganja

Notranji dejavniki likvidnostnega tveganja izhajajo iz poslovanja banke, kar se odraža v strukturi naložb in obveznosti, ročnostni neusklajenosti denarnih tokov ter preveliki koncentraciji in odvisnosti od posameznih upnikov. Zato lahko razdelimo vpliv notranjih dejavnikov, ki se pojavijo na posamezni strani bilance stanja bank (Saunders 2000, 358).

Likvidnostno tveganje, ki izhaja iz pasivne strani bilance stanja

Med glavnimi viri sredstev ima banka v pasivi največ kratkoročnih depozitov s katerimi financira dolgoročne naložbe, večinoma v obliki posojil ali drugih naložb. Z vidika razlik, med aktivnimi in pasivnimi obrestnimi merami in s tem razlike med donosnostjo aktive in stroški pasive, je razumljivo. Težave nastanejo, če na zahtevo deponentov pride do večjega in nepredvidenega odliva virov bančnih sredstev – vlog na vpogled in kratkoročnih depozitov. V tem primeru si mora banka za ohranjanje svoje plačilne sposobnosti zagotoviti potrebna sredstva bodisi v okviru izposoje denarja na medbančnem trgu, bodisi z izposojjo denarja v okviru operacij centralne banke ali z odprodajo postavk iz lastne aktive.

Po mnenju Saundersa (2000, 358) povzročajo likvidnostno tveganje, ki izhaja iz pasivne strani bilance banke, takojšnji ali nepričakovani dvigi depozitov s strani vlagateljev. Gre za spreminjanje obveznosti v likvidno obliko. Zaradi dviga depozitov se pojavi potreba po dodatnih denarnih sredstvih, ki jih skuša banka pridobiti z zadolževanjem na denarnem trgu ali s prodajo dela svojih naložb. Najbolj likvidna oblika naložbe je denar, vendar pa banke skušajo čim bolj zmanjšati imetja v denarju, saj ne prinaša donosov. Z namenom povečevanja prihodka banke raje investirajo v manj likvidne naložbe z daljšo zapadlostjo. Večino naložb navadno lahko proda in pridobi denarna sredstva brez večjih težav, za nekatere naložbe obstaja nevarnost, da se jih lahko takoj proda le po izredno nizki ceni. To lahko ogrozi tudi solventnost banke, zato se banke raje odločajo za izposojlo dodatno potrebnih denarnih sredstev.

Kot je pokazala praksa, v normalnih pogojih deponenti dnevno dvigajo le manjši del svojih vlog na vpogled in večji del ostaja na računih pri bankah, kar sestavlja stabilne vire sredstev oziroma depozite, ki pomenijo banki dolgoročen vir sredstev. Dvigi depozitov se lahko nadomeščajo tudi z novimi depoziti in prihodki od bančnih naložb ter zunaj bilančnih aktivnosti. Večina bank lahko na podlagi preteklih izkušenj in določenih statističnih metod precej zanesljivo napoveduje svojo likvidnost in predvidi odlive depozitov na določen dan.

Spodnja tabela prikazuje vpliv odliva depozita na bilanco banke. Odliv depozita pomeni zmanjšanje stanja depozitov in hkrati skupne vsote pasive. Iz bilance stanja je razvidno, da banki primanjkuje sredstev za financiranje vseh naložb. V normalnih pogojih bo banka zmanjšanje pasive pokrivala z novimi depoziti ali najetimi krediti. Pomanjkanje likvidnih sredstev na celotnem trgu, lahko privede banko do velikih likvidnostnih težav, saj ji ne bo uspelo pridobiti likvidnih sredstev za financiranje svojih likvidnostnih potreb.

Tabela 2.1 Vpliv odliva depozita na bilanco stanja banke (v DE)

Začetno stanje			
Aktiva		Pasiva	
naložbe	100	depoziti	70
		kratkoročna zadolžitev	10
		druge obveznosti	20
	100		100

Tabela 2.1 – nadaljevanje

Stanje po odlivu			
Aktiva		Pasiva	
naložbe	100	depoziti	65
		kratkoročna zadolžitev	10
		druge obveznosti	20
	100		95

Vir: Saunders 2000, 360.

Likvidnostno tveganje, ki izhaja iz aktivne strani bilance stanja

Saunders (2000, 358) pravi, da likvidnostno tveganje na aktivni strani bilance izhaja iz zaveze banke za kreditiranje komitentov. Gre za odložena črpanja že odobrenih kreditov, okvirne kredite, odobrene kreditne linije. Slednje kreditojemalcu omogočajo takojšnje črpanje dogovorjene vsote denarja v obdobju odobrene kreditne linije. Črpanje kredita pomeni za banko potrebo po dodatnih likvidnih sredstvih, ki jih lahko pridobi na enak način kot pri odlivu depozitov, in sicer z zmanjševanjem denarnih sredstev, odprodaje dela svojih naložb ali z zadolževanjem na denarnem trgu.

Spodnja slika prikazuje vpliv črpanja kredita na določen dan, za katerega si mora banka priskrbeti zadostne likvidne vire. Da banka v takem primeru ne zaide v likvidnostne težave, mora imeti del sredstev v obliki likvidnih sredstev kot so: gotovina, vloge na vpogled pri drugih bankah ter naložbe v visoko likvidne vrednostne papirje.

Tabela 2.2 Vpliv črpanja kredita na bilanco stanja banke (v de)

Začetno stanje			
Aktiva		Pasiva	
Likvidnostne rezerve	9	Depoziti	70
Druge naložbe	91	Kratkoročna zadolžitev	10
		Druge obveznosti	20
	100		100

Stanje po odlivu			
Aktiva		Pasiva	
Likvidnostne rezerve	9	Depoziti	70
Druge naložbe	96	Kratkoročna zadolžitev	10
		Druge obveznosti	20
	105		100

Vir: Saunders 2000, 360.

2.4.2 Zunanji dejavniki likvidnostnega tveganja

Pomemben dejavnik, ki ima vpliv na likvidnost banke, je okolje v katerem banka deluje. Banke vse pogosteje usmerjajo naložbe v vrednostne papirje. To je razlog, zaradi katerega morajo banke redno spremljati in ocenjevati likvidnost finančnih trgov in povezav med trgi, saj postajajo vedno bolj vpete in odvisne od likvidnosti finančnih trgov (European Central Bank 2002, 10).

Velik vpliv na upravljanje likvidnosti banke ima zakonska regulativa: zagotavljanje likvidnostne strukture in obsegov, sistem zajamčenih vlog, davčna pravila, predpisi na področju reinvestiranja in zagotavljanja obvezne rezerve.

2.5 Merjenje likvidnostnega tveganja

Merjenje likvidnosti zahteva veliko stopnjo predvidevanja prihodnjih denarnih tokov v banki ter poznavanja uravnavanja likvidnostne pozicije. Nosilci uravnavanja likvidnosti so različne likvidnostne komisije ali odbori, ki običajno dnevno spremljajo likvidnostno pozicijo in se odločajo na podlagi tekočih podatkov, pridobljenih od različnih sektorjev v banki.

Za merjenje likvidnostnega tveganja se uporabljajo številne metode in tehnike; od enostavnih kalkulacij in simulacij do bolj sofisticiranih modelov, ki zajemajo verjetnosti posameznih poslovnih dogodkov. Ker na likvidnostno situacijo banke vplivajo spremembe v poslovnem okolju in spremembe tržnih razmer, je pri merjenju likvidnosti potrebno upoštevati številne specifične dejavnike, kot so gospodarske in tržne razmere ter njihovi trendi (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 6).

2.5.1 Kazalci likvidnosti

Z likvidnostnimi količniki ocenimo likvidnostno tveganje banke oziroma nezmožnost vračanja bančnih vlog in dajanja že odobrenih posojil. Koeficienti nam tudi kažejo relativno sposobnost banke, da si priskrbi likvidna sredstva, ki jih potrebuje za poravnanje zapadlih obveznosti. Za merjenje likvidnostnega tveganja se pogosto uporablja naslednje kazalnike (European Central Bank 2002, 22):

- *Kazalnik likvidnih sredstev v vseh sredstvih*: kaže delež likvidnih sredstev v strukturi bilance banke. Večji kot je kazalnik, večji odstotek obveznosti lahko banka financira z obstoječimi likvidnimi sredstvi.
- *Kazalnik likvidnih sredstev in pogojnih obveznosti*: kaže razmerje med likvidnimi sredstvi banke in vsoto potencialnih obveznosti. Večja vrednost kazalnika kaže na večjo zmožnost banke financiranja potencialnih obveznosti.
- *Kazalnik likvidnih sredstev v primerjavi z vpoglednimi vlogami*: kazalnik kaže razmerje med likvidnimi sredstvi banke in vpoglednimi vlogami. Večja

vrednost kazalnika kaže na večjo zmožnost banke financiranja nenadnih odlivov vpoglednih vlog.

- *Kazalnik neizkoriščenih odobrenih kapacitet pri posojilnih programih*: kaže obseg oziroma delež razpoložljivih sredstev, ki si jih banka lahko zagotovi. Večji kazalnik omogoča banki več manevrskega prostora pri zagotavljanju likvidnosti in financiranju nepričakovanih večjih odlivov.
- *Kazalnik možnosti preskrbe dodatnih sredstev (zadolževanje na trgu kapitala)*: kaže obseg oziroma delež virov sredstev, ki si jih lahko zagotovi banka na trgu kapitala. Večji kazalnik omogoča banki več manevrskega prostora pri zagotavljanju likvidnosti in financiranju nepričakovanih obveznosti.
- *Kazalnik koncentracije velikih deponentov*: kaže delež izpostavljenosti oziroma odvisnosti banke od največjih N deponentov. Načeloma je za banko bolje, da je ta kazalnik nižji, kar pomeni, da ima banka bolj razpršene dolgove.
- *Kazalnik dolgoročnih obveznosti in nelikvidnih sredstev*: kaže ujemanje nelikvidnih sredstev in obveznosti. Če je večji od ena, ima banka več nelikvidnih obveznosti kot naložb, kar je za likvidnost bolje.
- *Kazalnik valutni izpostavljenosti*: opredeljuje, do katerih valut ima banka največjo izpostavljenost in opozarja na nevarnost nelikvidnosti v posamezni valuti.
- *Kazalniki izpostavljenosti likvidnosti na nivoju skupine*: vse kazalnike je smiselno obravnavati tudi na nivoju bančne skupine.

Saunders (2000, 364) pravi, da visoka vrednost kazalcev, ki prikazujejo stanje kreditov na stanje depozitov ali delež kratkoročne zadolžitve v celotni bilančni vsoti, odraža veliko odvisnost banke od kratkoročnega trga denarja, namesto da bi banka financirala kredite z bolj stabilnimi viri sredstev. Omenjeno lahko kaže na likvidnostne težave v prihodnosti, v kolikor je banka blizu ali pa že na ravni največje možne zadolžitve na medbančnem trgu. Ravno tako kaže na velike likvidnostne potrebe in možne likvidnostne težave tudi visok delež potencialnih obveznosti (npr. odobrene kreditne linije) v celotni bilančni vsoti.

2.5.2 Izračunavanje povprečne vrzeli financiranja

Vrzel financiranja kot način merjenja izpostavljenosti banke likvidnostnemu tveganju (Saunders 2000, 365) definira kot:

Vrzel financiranja = povprečno stanje kreditov – povprečno stanje vlog

Tabela 2.3 Vrzel financiranja (v DE)

Stanje po odlivu			
Aktiva		Pasiva	
Krediti	25	Depoziti	20
Naložbe	5	Zadolžitve	10
skupaj		skupaj	30
		Vrzel financiranja	5

Vir: Saunders 2000, 365.

Po Saundersu (2000, 365) potreba po dodatni zadolžitvi kaže na spremembo likvidnostnega položaja banke. Raven stabilnih depozitov in kreditov ter raven likvidnih naložb določajo potrebo banke po dodatnem zadolževanju. Čim večjo vrzel financiranja ima banka in čim večje so njene likvidne naložbe, tem večja je njena potreba po dodatni zadolžitvi na denarnem trgu in s tem povezana izpostavljenost banke likvidnostnemu tveganju. Poglobljanje vrzeli financiranja lahko kaže tudi na povečan odliv depozitov ali pa na pretirano povečanje odobrenih kreditov.

2.5.3 Ugotavljanje dnevne neto pozicije

Pri ugotavljanju dnevne neto likvidnostne pozicije gre za primerjavo likvidnostnih rezerv banke z njenimi dejanskimi in potencialnimi viri likvidnih sredstev ter dejansko in potencialno porabo teh sredstev. Vsakodnevno se najprej se ugotavlja trenutno predvideno potrebo po likvidnostnih sredstvih kot so najavljeni in predvideni odlivi depozitov in kreditov, dnevne poravnave fiksnih zapadlih obveznosti do komitentov, poravnave dnevni obveznosti na medbančnem trgu, izpolnjevanje obveznosti iz naslova centralnobančnih operacij kot je zagotavljanje obvezne rezerve. Predvidene odlive se nato primerja s predvidenimi dnevno razpoložljivimi viri. Pozitivna neto likvidnostna pozicija kaže na zadovoljiv likvidnostni položaj banke, na kateri se banka odloča o morebitnem plasmaju ugotovljenih presežkov. Pri negativni neto likvidnostni poziciji se banka poslužuje možnosti zadolževanja pri centralni banki ali likvidacije postavk lastne aktive oziroma kombinira oba načina.

3 UPRAVLJANJE LIKVIDNOSTNEGA TVEGANJA V HRANILNICI

3.1 Predstavitev hranilnice

Hranilnica in posojilnica v Vipavi (v nadaljevanju Hranilnica Vipava) je bila ustanovljena avgusta 1896, v združni register pa je bila vpisana septembra istega leta pri deželni sodišču v Ljubljani, ker je takrat Vipava sodila pod deželo Kranjsko.

V času svojega obstoja je bila hranilnica večkrat prisiljena zamenjati ime in se na novo registrirati. Glavni namen ustanovitve hranilnice je bilo spodbujati ljudi k varčevanju in jim z ugodnimi posojili pomagati v denarnih stiskah. Poleg tega pa je skrbela tudi za splošen napredek prebivalstva, zlasti na gospodarskem področju pa tudi pri izobraževanju, kulturi in športu.

Hranilne vloge je sprejemala od vsakega, ne glede na to, ali je bil njen član ali ne. Posojila so po določbah združnih pravil lahko dobili le člani hranilnice, in sicer na »osebni kredit« in na zastavo (vrednostne listine, stvari majhnega obsega in večje vrednosti, blago, hipoteke). Hranilnica je svojim članom stala ob strani tudi ob raznih nesrečah v družini ali naravnih nesrečah. Trideseta leta 20. stoletja so čas, ko so propadle mnoge slovenske posojilnice na Primorskem. Vzroki so bili tako splošna gospodarska kriza, kot tudi močna konkurenca italijanskega bančništva in interes fašističnih oblasti za odpravo slovenskih kreditnih zavodov. Vipavska hranilnica je bila gospodarsko dovolj močna, da je v teh težkih razmerah preživela. Neprekinjeno je poslovala tudi po kapitulaciji Italije in ves čas druge svetovne vojne.

Povojna jugoslovanska oblast je leta 1947 likvidirala vse združne hranilnice. Te so svoje delovanje nadaljevale skoraj v ilegali znotraj splošnih kmetijskih zadrug. Leta 1971 se je v skladu s tedanjo zakonodajo hranilnica organizirana kot Hranilno-kreditna služba Vipava p. o., ki je pod tem nazivom delovala do preoblikovanja v delniško družbo kot Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d. (Hranilnica in posojilnica Vipava 2008, 7).

Organi upravljanja so:

- upravo sestavljata predsednik uprave in član uprave,
- nadzorni svet sestavljajo štiri člani,
- skupščina vseh delničarjev.

Dejavnost Hranilnice Vipava:

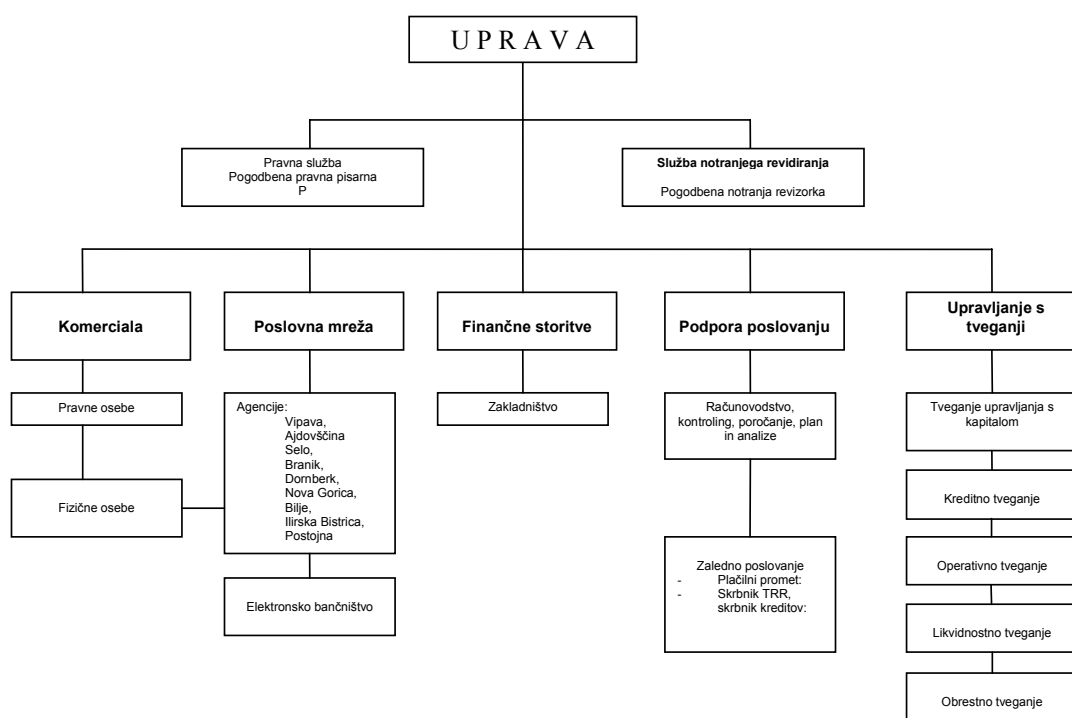
- *bančne storitve*: sprejemanje depozitov od fizičnih in pravnih oseb in dajanje kreditov za svoj račun,
- *finančne storitve*:
  - kreditiranje vključno s potrošniškimi krediti, hipotekarnimi krediti in financiranjem komercialnih poslov,

- plačilne storitve,
- izdajanje in upravljanje drugih plačilnih instrumentov (npr. potovalnih čekov in bančnih menic),
- izdajanje garancij in drugih jamstev,
- trgovanje za svoj račun: z instrumenti denarnega trga.

3.2 Notranja organizacija Hranilnice Vipava, d. d.

Notranjo strukturo Hranilnice Vipava prikazuje naslednja slika.

Slika 3.1 Organigram Hranilnice Vipava, d. d.

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009.

3.3 Politika prevzemanja in upravljanja likvidnostnega tveganja

Za učinkovito upravljanje z likvidnostnim tveganjem mora banka imeti natančno opredeljeno strategijo. V njej naj bodo opredeljeni splošni okvirji upravljanja z likvidnostjo, vključno s postavljenimi kvalitativnimi in kvantitativnimi cilji. Strategija za upravljanje z likvidnostnim tveganjem mora slediti bančnim ciljem za zaščito finančne moči in opredeliti sposobnost upiranja v stresnih situacijah (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 4).

Hranilnica Vipava ima za učinkovito upravljanje z likvidnostnim tveganjem natančno opredeljene cilje, likvidnostno strategijo in politike, ki določajo metodologije

in postopke upravljanja z likvidnostnim tveganjem, ravno tako ima opredeljene odgovornosti in dolžnosti zaposlenih.

Cilji upravljanja z likvidnostjo so:

- dnevno izpolnjevanje vseh obveznosti povezanih z denarnimi odtoki,
- izogibanje pridobivanju sredstev po ceni, ki je višja od tržne ali s prisilno prodajo sredstev in
- izpolnjevanje predpisov Banke Slovenije.

Upravljanje z likvidnostjo je bistvena sestavina skrbnega in varnega poslovanja banke. Zato je potreben proces načrtovanja likvidnosti, s katerim se ocenijo bodoče potrebe po likvidnih sredstvih, upoštevajoč spremembe v ekonomskih, političnih in ureditvenih pogojih poslovanja. Načrtovanje vključuje identifikacijo znanih, pričakovanih in potencialnih denarnih odtokov in presojo raznih nadomestnih strategij upravljanja s sredstvi in z obveznostmi, da se zagotovi zadostne denarne pritoke (Banka Slovenije 1998).

V primeru, da banka vzdržuje previsoke likvidne rezerve izgublja del dohodka, saj bi lahko presežna denarna sredstva spremenila v donosno naložbo. V primeru primanjkljaja denarnih sredstev se mora banka, če hoče ostati likvidna, zadolžiti oz. prodati svoje naložbe, tudi pod nominalno ceno. Uravnavanje likvidnosti je torej povezano s stroški, ki jih nosi banka pri zagotavljanju potrebnih denarnih sredstev, in sicer z:

- dejanskimi stroški, ki predstavljajo obresti na izposojena likvidna sredstva ali s predčasno prodajo bančnih naložb pod nominalno ceno;
- oportunitetnimi stroški, ki predstavljajo izgubljene obresti na presežne likvidnostne rezerve.

Strategija Hranilnice Vipava je usmerjena k iskanju optimalnega razmerja med likvidnostjo in dobičkonosnostjo hranilnice pri upoštevanju predpisov Banke Slovenije. Za zasledovanje tega cilja hranilnica uporablja različne politike, ki so razdeljene po dveh kriterijih: a) glede na položaj v bilanci stanja in b) glede na časovno komponento (Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2008).

3.4 Proces upravljanja z likvidnostnim tveganjem

Hranilnica Vipava mora zagotoviti, da so pomembna tveganja, ki jih prevzema v okviru svojega poslovanja, zgodaj ugotovljena, celovito obravnavana, spremljana v okviru njenih dnevnih dejavnosti ter pravočasno predstavljena ustreznim vodstvenim ravnam.

Učinkovito upravljanje s tveganji zmanjša verjetnost nastanka nepričakovanih izgub ter posledično preprečuje nastanek tveganja izgube ugleda.

3.5 Obvladovanje in spremljanje likvidnostnega tveganja

Za obvladovanje likvidnostnega tveganja Hranilnica Vipava tekoče spremlja kvalitativne in kvantitativne kazalnike, ki prikazujejo izpostavljenost hranilnice likvidnostnemu tveganju. Nekatere kazalnike je s sklepi predpisala Banka Slovenije, druge pa si hranilnica izbere sama. Obvezni kazalnik likvidnostnega tveganja je količnik likvidnosti.

Banke in hranilnice morajo izračunavati količnik likvidnosti za posamezni razred za pretekli delovni dan in ga do 12. ure poročati Banki Slovenije na predpisanem obrazcu KL 1 (priloga 1). Količnik prvega razreda mora biti najmanj 1. Interni ciljni količnik likvidnosti prvega razreda Hranilnice Vipava je 1,05. V kolikor pride do padca količnika likvidnosti prvega razreda pod zastavljen limit služba Upravljanje s tveganji – Likvidnostno tveganje in Likvidnostna komisija analizirata nastalo situacijo in sprejmeta ustrezne ukrepe.

Hranilnica Vipava mesečno izdeluje analize strukture aktive in pasive po ročnosti. Omenjene analize omogočajo sprejemanje kvalitetnih odločitev na področju likvidnostnega tveganja. Za spremljanje likvidnostnega tveganja uporablja programsko opremo HIBIS. Modul za spremljanje likvidnosti deluje kot vmesnik, kjer se obdelujejo podatki zbrani iz kreditnega in šalterskega modula ter glavne knjige. Likvidnostna komisija za spremljanje operativne likvidnosti uporablja excelove tabele, ki omogočajo natančno spremljanje omejene vrste likvidnosti.

3.6 Notranje spremljanje in poročanje o likvidnostnem tveganju

V Hranilnici Vipava je posamezna služba odgovorna za notranje spremljanje in poročanje o likvidnostnem tveganju:

- Likvidnostna komisija dnevno analizira likvidnostno pozicijo, ki jo za pretekli delovni dan izračunava Služba za upravljanje s tveganji – Likvidnostno tveganje. Izsledki analize so podlaga za sprejemanje odločitev na področju likvidnosti.
- Zakladništvo dnevno spremlja in poroča likvidnostni komisiji o stanju naložb v bančnem sektorju ter o doseženih obrestnih merah pri teh naložbah.
- Služba za upravljanje s tveganji – Likvidnostno tveganje mesečno poroča Upravi o gibanju količnika likvidnosti, trimesečno pa o gibanju indikatorjev likvidnostnega tveganja in o rezultatih drugih analiz na področju likvidnostnega tveganja.
- Računovodstvo mesečno poroča Upravi o izpolnjevanju zakonskih (ECB poročanje) in z internimi akti določenih kazalcev poslovanja, ki so neposredno ali posredno povezani z likvidnostnim tveganjem.

- Komerciala mesečno pripravlja Upravi poročila o stanju in gibanju depozitov in kreditov pravnih in fizičnih oseb.
- Bonitetna služba takoj posreduje informacije, ki pomenijo potencialno poslabšanje položaja strank, ki predstavljajo za hranilnico veliko izpostavljenost.

3.7 Sistem notranjih kontrol

Za učinkovito upravljanje z likvidnostnim tveganjem mora banka imeti vzpostavljen notranji kontrolni sistem. Interni nadzor mora pozorno spremljati spremembe in razvoj postopkov, limitov, poročil in drugih procesov, ki zagotavljajo izvajanje likvidnostne politike. Interni nadzor mora obravnavati vse elemente merjenja, nadziranja in kontroliranja likvidnostnega tveganja. Notranja kontrola pomaga zagotoviti učinkovit proces obvladovanja likvidnosti s pregledi in oceno finančnih in nadzornih poročil, ki morajo biti skladna z likvidnostno politiko in relevantno regulacijo. Učinkovit sistem notranjih kontrol za likvidnostno tveganje naj zajema (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 18):

- opis sistema kontrol,
- primeren proces za identifikacijo in vrednotenje likvidnostnega tveganja,
- vzpostavitev kontrolnih aktivnosti,
- primeren informacijski sistem,
- kontinuiran pregled izvajanja predpisane politike in postopkov.

Sistem notranjih kontrol na področju likvidnostnega tveganja vključuje: notranje kontrole in službo notranje revizije.

Vodstvo banke mora zagotoviti neodvisen in redni nadzor, katerega temeljna naloga je izvajanje neodvisnih pregledov in ocena učinkovitosti sistema.

Notranje kontrole zajemajo naslednje dejavnosti:

- notranja poročanja: poročilo o dnevni likvidnosti, poročilo o sklenjenih depozitih v preteklem delovnem dnevu, poročilo o stanju na poravnalnem računu preteklega dne, plan denarnih tokov tekočega dne, plan likvidnosti za tekoči teden, izračun obvezne rezerve,
- zunanja poročanja: poročilo o medbančnih likvidnostnih kreditih in obrestnih merah, poročilo o izračunanih obveznih rezervah, poročilo o količnikih likvidnosti,
- operativne postopke v poslovnih procesih, delovna navodila, metodologije in pravilnike,
- kontrolne usklajenosti z veljavno zakonodajo,
- informacijsko podporo in njeno uporabo v poslovnem procesu,

- kadrovske politiko.

Tveganja zmanjšujejo vzpostavljeni postopki, opisi poslovnih procesov, pravilniki in delovna navodila. Cilj je, da postanejo strateški element upravljanja s tveganji in orodje zaposlenih pri vsakodnevnom delu. Potrebno je doseči njihovo dosledno izvajanje, da ne bi postala sama sebi namen.

Služba notranje revizije

V zvezi s prevzemanjem in upravljanjem z likvidnostnim tveganjem Služba notranje revizije nadzira in izvaja sistem upravljanja z likvidnostnim tveganjem.

Pregledovanje likvidnostnega tveganja Služba notranje revizije izvaja v skladu z letnim načrtom dela, po nalogu uprave Hranilnice Vipava pa opravlja tudi izredne preglede.

Zagotavljanja skladnosti delovanja

Za skladnost delovanja služb pri obvladovanju in spremljanju likvidnostnega tveganja je odgovorna Uprava hranilnice.

Zagotavljanje varnosti informacijskih sistemov

Informacijski sistem za upravljanje z likvidnostnim tveganjem mora biti prilagojen značilnostim banke, obsegu poslovanja banke ter značilnostim produktov banke. Prav tako mora biti premišljeno vsebinsko strukturiran, fleksibilen ter v skladu z zakonskimi predpisi in v skladu z bančno strategijo. Omogočati mora nadzor izračunanih kazalcev likvidnosti ter likvidnostnih pozicij, zato morajo biti predpostavke v modelu jasno zasnovane, tako da lahko vedno preverimo njihovo vrednost in konsistentnost (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 6).

Glede na to, da je uspešnost obvladovanja in spremljanja likvidnostnega tveganja v veliki meri odvisna od pravilnega delovanja informacijske tehnologije, posveča Hranilnica Vipava zagotavljanju varnosti informacijskih sistemov posebno pozornost.

Zagotavljanje varnosti na področju informacijskih sistemov je urejeno z Varnostno politiko Hranilnice Vipava.

Instrumenti za uravnavanje likvidnostnega tveganja

Za nemoteno delovanje mora imeti Hranilnica Vipava dovolj sredstev na poravnalnem računu oziroma si jih pridobiti z zadolžitvijo na denarnem trgu ali s prodajo likvidnih naložb. Potreba po denarnih sredstvih je odvisna od ponudbe in povpraševanja. Povpraševanje po denarnih sredstvih izhaja iz dvigov denarnih vlog, koriščenja odobrenih kreditov, zapadle obveznosti iz naslova garancij, poravnavanja medbančnih obveznosti iz predhodnega zadolževanja. Ponudbo pa predstavljajo nove

denarne vloge, odplačila posojil, zadolževanje na medbančnem trgu, prodaja vrednostnih papirjev. Če je celotno povpraševanje po denarnih sredstvih večje od ponudbe, govorimo o primanjkljaju, v nasprotnem primeru, pa o presežku.

Za uravnavanje likvidnosti Hranilnica Vipava uporablja naslednje instrumente:

- *medbančni trg*: višek sredstev plasira v depozite z ročnostjo po planu, ki omogoča nemoteno delovanje ter sprejema depozite za uravnavanje likvidnostnega primanjkljaja,
- *črpanje sredstev v okviru odobrenih kreditnih linij* pri drugih bankah ali hranilnicah, v primeru likvidnostnega primanjkljaja,
- instrumenti denarne politike evrosistema.

Med denarne politike evrosistema štejemo (Evropska centralna banka 2008):

- *operacije odprtega trga*: povratne transakcije, dokončne transakcije,
- *odprte ponudbe*: cilj odprtih ponudb je povečati ali zmanjšati likvidnost čez noč, signalizirati splošno naravnost denarne politike in določiti zgornjo in spodnjo mejo nihanj obrestnih mer na trgu čez noč.

Nasprotne stranke, ki izpolnjujejo splošna merila primernosti, kar pomeni, da so obvezniki obveznih rezerv, da se nad njimi vrši primerna oblika nadzora ter imajo odprt poravnalni račun v sistemu RTGSplus pri nemški centralni banki, lahko na lastno pobudo uporabljajo:

- *mejno posojilo* za pridobitev likvidnosti čez noč pri Banki Slovenije na podlagi ustreznega finančnega premoženja za zavarovanje terjatev. Obrestna mera za mejno posojilo praviloma predstavlja zgornjo mejo obrestne mere na trgu čez noč.
- *mejni depozit* za plasiranje depozitov čez noč pri Banki Slovenije. Obrestna mera za mejni depozit predstavlja spodnjo mejo obrestne mere na trgu čez noč.
- *obvezne rezerve*: predstavljajo sredstva vključena v stanje na poravnalnem računu. Hranilnica Vipava je v letu 2008 v celoti izpolnjevala predpise Banke Slovenije o izpolnjevanju obvezne rezerve.

3.8 Regulatorne zahteve po upravljanju z likvidnostnim tveganjem

3.8.1 Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje minimalne ustrezne likvidnostne pozicije

Po Sklepu Banke Slovenije o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic (Banka Slovenije 2007) Hranilnica Vipava dnevno izračunava likvidnostno pozicijo s količnikom likvidnosti. Količnik likvidnosti

je razmerje med vsoto finančnih sredstev v domači in tuji valuti in vsoto virov sredstev v domači in tuji valuti, glede na preostalo zapadlost.

Banka mora razvrstiti finančna sredstva in vire sredstev po preostali zapadlosti v dva razreda:

- prvi razred – finančna sredstva in viri sredstev s preostalo zapadlostjo do 30 dni;
- drugi razred – finančna sredstva in viri sredstev s preostalo zapadlostjo do 180 dni.

Merila, po katerih so upoštevana finančna sredstva, so naslednja:

- po preostali zapadlosti;
- če so finančna sredstva do dolžnika ocenjena in oslABLjena:
  - posamično, samo finančna sredstva do dolžnikov, za katere se ne pričakujejo težave pri poravnavanju obveznosti in ki poravnavajo svoje obveznosti ob zapadlosti oziroma z zamudo do 30 dni;
  - skupinsko, samo finančna sredstva do dolžnikov, ki izpolnjujejo pogoje za uvrstitev v skupino A in B pri kreditnem tveganju bank in hranilnic;
- samo znesek finančnih sredstev, s katerimi prosto razpolaga;
- od zunajbilančnih postavk se upoštevajo samo terminski posli, pogodbeno najete kreditne linije ter nečrpani del najetih kreditov.

Kriteriji za upoštevanje virov sredstev:

- preostali zapadlosti;
- vpogledne vloge gospodinjstev in nefinančnih družb v prvem razredu se upoštevajo v višini 50 %;
- vpogledne vloge gospodinjstev in nefinančnih družb v drugem razredu se upoštevajo v višini 45 %;
- od zunajbilančnih postavk se upoštevajo:
  - terminski posli, odprti nekriti akreditivi, pogodbene odobrene kreditne linije bankam in nečrpani del odobrenih kreditov, ki ne izpolnjujejo kriterijev primernosti finančnega premoženja za zavarovanje terjatev Eurosistema, ki so opredeljeni v sklepu Banke Slovenije, ki ureja splošna pravila izvajanja denarne politike, vse višini 100 %;
  - pogodbeno odobrene kreditne linije komitentom, ki niso banke, razen kreditnih linij, odobrenih za kritje odprtih akreditivov, se upoštevajo v višini 20 %;
  - izdane garancije, jamstva in stand by akreditivi, odobreni limiti za tekoče račune in kartice se upoštevajo po preostali zapadlosti v višini 5 %.

3.8.2 Sklep o sistemu zajamčenih vlog

Depoziti, ki so znotraj sistema zajamčenih vlog, ne nosijo tveganja neplačila in so zato bolj stabilni in zanesljivi viri za banke. Ker prinašajo relativno majhne donose, obstaja možnost, da jih bodo komitenti želeli zamenjati v bolj donosne, a bolj tvegane oblike naložb. Po evropski direktivi o shemi za garancijo depozitov morajo vse banke v Evropski uniji jamčiti depozite v višini vsaj 20.000 EUR, zato ima večina evropskih držav zajamčene vloge v višini 20.000 EUR, najvišji znesek zajamčenih vlog pa ima Italija v višini 100.000 EUR (European Central Bank 2002, 20).

V Sloveniji so v primeru stečaja nad banko ali hranilnico do dne 31. 12. 2010 zajamčene neto vloge¹ posameznega vlagatelja v višini 100 %, po tem datumu pa do višine 50.000,00 EUR (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu – ZBan-1D – 2009).

3.8.3 Uredba EU o uporabi obvezne rezerve

Saunders (2000, 379) pravi, da se zahteva po obvezni rezervi pojavlja iz dveh vzrokov:

- Zahteve denarne politike – obvezne rezerve, ki jih morajo izpolnjevati banke, omejujejo zmožnost bank, da povečujejo svojo kreditno aktivnost in na ta način povečujejo količino denarja v obtoku. Centralna banka tako nadzira količino denarja v obtoku.
- »Davek« obvezne rezerve – obvezna rezerva je v bistvu davek, saj so banke dolžne izpolnjevati obvezno rezervo z vzdrževanjem določenega stanja denarja na svojem računu pri centralni banki. Gre za neke vrste vlogo, ki pa je zelo nizko obrestovana. Sicer bi banke lahko ta sredstva investirale v bolj donosne naložbe, vsaj v takšne, ki ohranjajo realno vrednost denarja.

Sistem obveznih rezerv evrosistema se uporablja za kreditne institucije v evroobmočju, in sicer predvsem za stabilizacijo obrestnih mer denarnega trga in ustvarjanje (ali povečanje) strukturnega likvidnostnega primanjkljaja. Rezerve, ki jih je dolžna zagotoviti vsaka institucija, se določijo glede na postavke njene bilance stanja. Z namenom slediti cilju stabilizacije obrestnih mer sistem obveznih rezerv evrosistema omogoča institucijam uporabo metode povprečja. Izpolnjevanje obveznih rezerv se določi na podlagi povprečnih dnevni stanj rezervnih imetij za obdobje izpolnjevanja. Institucije prejmejo nadomestilo za rezervna imetja, ki ne presegajo zneska izračunanih

---

¹ Seštevek oz. skupno stanje vseh vlog posameznega vlagatelja, zmanjšano za njegove morebitne neporavnane dospele obveznosti do te iste banke ali hranilnice; med posamezne vlagatelje se štejejo tudi mladoletne osebe.

obveznih rezerv po obrestni meri evrosistema za operacije glavnega refinanciranja (Evropska centralna banka 2008).

V osnovo za določanje višine obveznih rezerv in na katerih se uporablja pozitivni koeficient rezerv (2 %) spadajo:

- vloge:
  - vloge čez noč;
  - vloge z dogovorjeno dospelostjo do 2 let;
  - vloge na vpoklic do 2 let;
- dolžniški vrednostni papirji z dogovorjeno dospelostjo do 2 let;
- kratkoročni vrednostni papirji.

Obveznosti, ki so vključene v osnovo za določitev minimalnih rezerv in na katerih se uporablja stopnja rezerv, enaka 0,00 %:

- vloge:
  - vloge z dogovorjeno dospelostjo preko dveh let,
  - vloge na odpoklic z odpovednim rokom več kot dve leti,
  - repo posli,
- dolžniški vrednostni papirji z dogovorjeno dospelostjo preko dveh let.

Obvezne rezerve se obrestujejo po povprečni obrestni meri, ki velja za operacije glavnega refinanciranja v obdobju držanja rezerv, presežne rezerve pa se ne obrestujejo. Višina obveznih rezerv se izračuna tako, da se osnova za rezervo pomnoži z odstotkom, ki ga določi ECB in znaša 2 odstotka. ECB dovoljuje tudi enotno olajšavo v višini 100.000 evrov, ki se odšteje od osnove. Tako kreditnim institucijam z zelo majhno rezervno osnovo ni potrebno držati minimalnih rezerv.

V primeru, da banka ne izpolnjuje obveznosti držanja obveznih rezerv plača Banki Slovenije nadomestilo za znesek manjka.

3.9 Analiza likvidnostnega tveganja

V nadaljevanju bodo prikazani izračuni nekaterih kazalnikov za Hranilnico Vipava, d. d.

Količnik likvidnosti

Kot je razvidno iz strukture likvidnostne lestvice, je Hranilnica Vipava na dan 31. 12. 2008 izpolnjevala predpisan količnik, ki mora biti najmanj 1 (Banka Slovenije 2007).

Tabela 3.1 Struktura likvidnostne lestvice na dan 31. 12. 2008 (v tisoč EUR)

	Dni	0–30	0–180	181 in več
NALOŽBE		17.107	18.801	8.467
A010 Gotovina v blagajni in čeki		236		
A020 Imetja na računih pri BS		542		
Druge terjatve do bank in hranilnic				
A041 - do domačih bank		11.000	11.800	3.520
Terjatve iz nasl. kred. neban. sektorju				
A051 - gospodarstvo		54	342	1.990
A053 - drugo		74	659	2.941
A070 Vrednostni papirji RS		1.422	1.422	
Drugi vrednostni papirji				
A083 - domači vrednostni papirji		179	179	
A090 Druge aktivne postavke (obresti ipd.)		80	101	16
Zunajbilančne postavke				
A102 - pogodbeno najete kreditne linije		3.520	3.520	
OBVEZNOSTI		16.681	22.576	358
Vpogledne vloge nebančnega sektorja				
L041 - gospodarstvo		24	24	
L042 - gospodinjstva		7.968	7.968	
Vezane vloge nebančnega sektorja				
L051 - gospodarstvo		273	403	
L052 - gospodinjstva		7.706	13.440	357
L053 - država		580	580	
L070 Ostale pasivne postavke (obresti ipd)		31	62	1
Zunajbilančne postavke				
L086 - garancije, jamstva, stand by akreditivi, limiti		99	99	
KOLIČNIK LIKVIDNOSTI		1,35	1,03	

Opomba: V strukturi likvidnostne lestvice so zajeti podatki iz obrazca KL-1

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009.

Količnik likvidnosti je na dan 31. 12. 2008 znašal:

- Prvi razred – finančna sredstva in viri sredstev s preostalo zapadlostjo do 30 dni: 1,35,
- Drugi razred – finančna sredstva in viri sredstev s preostalo zapadlostjo do 180 dni – informativne narave: 1,03.

Hranilnica Vipava je na dan 31. 12. 2008 beležila likvidnostne presežke, ki pomenijo oportunitetni strošek.

V primeru, da se likvidnostni presežki kontinuirano ponavljajo, bi bilo priporočljivo določiti interni maksimum likvidnostnega količnika. Sredstva, ki predstavljajo likvidnostni presežek, pa plasirati v naložbe, ki prinašajo določeno korist (npr. medbančni depozit na odpoklic).

Stopnja likvidnosti

Stopnjo likvidnosti, ki odraža sposobnost banke da v vsakem trenutku izpolni svoje obveznosti, ki izhajajo iz dvigov depozitov ali povečanja posojil oziroma drugih naložb, izražamo kot razmerje med likvidnimi naložbami in bilančno vsoto. Med likvidne naložbe uvrščamo denar, državne obveznice in druge vrednostne papirje za reeskont pri centralni banki, vloge na vpogled v tujini in tuji valuti, tekoče račune bank v državi v tuji valuti, kratkoročne obveznice in tržne vrednostne papirje (Dimovski in Gregorič 2000, 73).

$$\text{Stopnja likvidnosti} = \text{Likvidna sredstva} / \text{Bilančna vsota}$$

Za izračun Likvidnih sredstev bodo uporabljeni naslednji podatki iz obrazca KL-1:

- gotovina v blagajni in čeki (A010),
- imetja na računih pri Slovenije (A020),
- vrednostni papirji RS (A070).

Tabela 3.2 Stopnja likvidnosti Hranilnice Vipava, d. d., v letu 2007 in 2008 (v tisoč EUR)

Leto	Likvidna sredstva	Bilančna vsota	Stopnja likvidnosti (%)
2007	2.735	23.782	11,50
2008	2.200	25.577	8,60

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009.

Kazalnik 8,6 % nam pove, da je imela Hranilnica Vipava, d. d., v letu 2008 8,60 EUR likvidnih sredstev na vsakih 100,00 EUR.

V primerjavi z letom 2007 je bila stopnja likvidnosti za 2,9 odstotne točke nižja, kar pomeni 25,2 odstotkov manj.

Za zmanjšanje likvidnostnega tveganja bi bilo priporočljivo povečati naložbe v vrednostne papirje, razpoložljive za prodajo ali zastavo v primeru poslabšane likvidnostne situacije. Prav tako pa ima Hranilnica Vipava še neizkoriščene kreditne linije v znesku 3.520 tisoč EUR, ki bi jih lahko koristila, če pride do likvidnostnih težav.

Likvidna sredstva/Vpogledne vloge nebančnega sektorja

Kazalnik nam pove, kakšno je razmerje med likvidnimi sredstvi in vpoglednimi vlogami v banki. Večja kot je vrednost kazalca, večja je zmožnost banke, da financira nenadne odlive vpoglednih vlog (European Central Bank 2002, 22).

Tabela 3.3 Razmerje med likvidnimi sredstvi in vlogami na vpogled nebančnega sektorja v letu 2007 in 2008 (v tisoč EUR)

Leto	Likvidna sredstva	Vpogledne vloge	Likv. sred. / Vpogl. vloge (%)
2007	2.735	7.192	38,00
2008	2.200	7.992	27,50

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009.

Tudi ta kazalnik je v primerjavi z letom 2007 slabši in sicer za 10,5 odstotne točke, kar pomeni, da je bila v letu 2008 njena sposobnost financiranja nenadnih odlivov vpoglednih vlog za 27,6 odstotka manjša kot letu 2007.

Kot je razvidno iz tabele so se v letu 2008 vpogledne vloge povišale, zato bi bilo priporočljivo, da bi v Hranilnici Vipava na dolgi rok začeli z aktivno politiko pridobivanja dolgoročnih virov.

Posojila/bilančna vsota

Kazalnik kaže delež posojil v bilančni vsoti banke. Ker so posojila manj likvidna oblika bančnih naložb, je z vidika likvidnosti bolje, da ta kazalec ni previsok. Običajno imajo banke v strukturi naložb 55–60 % posojil. Kazalec običajno raste z velikostjo banke (Godec 2006, 23).

Tabela 3.4 Delež posojil v bilančni vsoti v letih 2007 in 2008 (v tisoč EUR)

Leto	Posojila	Bilančna vsota	Posojila / Bilančna vsota (%)
2007	19.500	23.782	82,00
2008	19.448	25.577	76,00

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009.

Delež kreditov v bilančni vsoti Hranilnice Vipava, d. d. v letu 2008 znaša 76,00 %. Ta kazalnik je visok, ne predstavlja pa bistvenega tveganja, saj je 50 % kreditov bankam in so kratkoročni.

Kazalnik v letu 2008 se je v primerjavi z letom 2007 zmanjšal za 6,00 odstotnih točk, kar pomeni 7,32 odstotka.

Glede na to, da je delež posojil nebančnega sektorja 25 %, bi morali v Hranilnici Vipava na dolgi rok izvajati aktivno politiko plasiranja sredstev nebančnemu sektorju in sicer z ustreznim zavarovanjem.² Naložbe denarja v posojila nebančnemu sektorju dosegajo višje cene kot naložbe medbančnemu sektorju.

Uporaba kazalnikov merjenja likvidnostnega tveganja ima prednosti in slabosti. Prednosti so predvsem enostavna uporaba in razlaga kazalnikov ter učinkovit pregled nad kazalniki. Slabost uporabe kazalnikov pa se kaže pri statični obravnavi likvidnosti in dejstvu, da je uporaba kazalnikov zgolj retrospektivna (Poorman 2004, 47). Zato le uporaba kazalnikov ni zadovoljiv pokazatelj likvidnosti banke in njene likvidnostne perspektive. Še več, likvidnostni kazalniki so lahko zavajajoči, saj ne upoštevajo zadovoljivo denarnih tokov (Poorman 2004, 8). Priporočljivo je, da se tehnika indikatorjev za merjenje likvidnostnega tveganja uporablja le kot dopolnilna tehnika merjenja likvidnostnega tveganja, oziroma, ko nimamo na razpolago podatkov za ustrežnejšo tehniko.

3.10 Krizni načrt za obvladovanje likvidnostnega tveganja

Zmožnost banke, da se zoperstavi različnim nepredvidljivim negativnim vplivom na likvidnostno pozicijo ter da pravočasno in brez dodatnih stroškov financira svoje aktivnosti, je v veliki meri odvisna od v naprej pripravljenega načrta ukrepanja za obvladovanje likvidnostnega tveganja. V naprej pripravljena strategija za obvladovanje likvidnosti v primeru likvidnostne krize bo omogočila vodstvu in ključnim uslužbencem, da bodo reagirali hitro in ustrezno (Basel Committee on Banking Supervision 2000, 14).

Hranilnica Vipava se lahko v različnih situacijah sooča z različnimi oblikami likvidnostnih kriz (Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2007a in 2007b):

- Težave pri zagotavljanju operativne likvidnosti: npr. nepričakovan večji val odlivov ali izpad rednih prilivov.
- Specifična kriza: npr. večji odlivi depozitov zaradi pomanjkanja zaupanja deponentov, velike kreditne izgube.
- Likvidnostna kriza: npr. makroekonomski vzroki, na katere Hranilnica Vipava, d. d. nima vpliva.

Hranilnica Vipava ima izdelan krizni načrt za obvladovanja likvidnostnega tveganja, ki vključuje v nadaljevanju opisane postopke (Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2007a in 2007b):

---

² Hranilnica je v primeru neplačevanja s strani posojilojemalca sposobna unovčiti sredstvo zavarovanja in s tem poplačati celotno terjatev.

1. Postopki zgodnjega ugotavljanja kriznih razmer na področju likvidnosti

Za natančno spremljanje situacije na področju likvidnosti je zadolžena služba Upravljanje s tveganji – Likvidnostno tveganje. Omenjena služba v skladu z internimi akti spremlja izpostavljenost hranilnice likvidnostnemu tveganju. Za spremljanje izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju se poslužuje kvalitativnih in kvantitativnih kazalnikov.

- Kvantitativno spremljanje vključuje dnevno izračunavanje količnika likvidnosti in spremljanje posameznih postavk v bilanci stanja ter najmanj trimesečni izračun indikatorjev likvidnostnega tveganja.
- Kvalitativne analize so usmerjene na ožje okolje hranilnice ter na širše okolje. Za pravočasno ukrepanje na področju likvidnosti so kvalitativne analize izjemnega pomena.

Rezultati analiz se dnevno obravnavajo na Likvidnostni komisiji ter na mesečnih kolegijih.

2. Popis razmer in odgovornih oseb za prepoznavanje kriznih razmer

Hranilnica Vipava, d. d., se lahko sooči z razmerami, ki nakazujejo povečano izpostavljenost likvidnostni krizi:

- zmanjšanje obsega vlog za X %,
- povečan obseg neplačil zapadlih kreditov,
- zmanjševanje obsega rednih prilivov.

Odgovornost služb, ki so zadolžene za prepoznavanje likvidnostne krize:

- Uprava: nadzira upravljanje z likvidnostnim tveganje ter aktivno sodeluje pri upravljanju z likvidnostjo v času likvidnostnih kriz.
- Služba upravljanja s tveganji – Likvidnostno tveganje: dnevno in trimesečno pripravlja različne analize, ki so podlaga za ocenjevanje izpostavljenosti hranilnice likvidnostnemu tveganju.
- Likvidnostna komisija: na podlagi podatkov, ki jih pripravijo druge službe analizira razmere na področju likvidnosti in sprejema odločitve.

3. Testiranje kriznega načrta

Z namenom ugotoviti kako bi negativni dogodki vplivali na likvidnost, Služba Upravljanje s tveganji – Likvidnostno tveganje opravlja testiranja primernosti načrta na podlagi podatkov po stanju na dan 30. 6. in 31. 12. V primeru, da se zazna kakršenkoli odmik od rednega poslovanja, ki bi nakazoval na možnost likvidnostne krize se opravi dodatna testiranja. Dodatna testiranja se opravijo tudi na zahtevo Uprave in nadzornih služb.

V Hranilnici Vipava testiranje poteka po različnih scenarijih, ki simulirajo razmere v likvidnostni krizi:

1. scenarij – odliv vlog za 5 %, 10 %, 20 %,
2. scenarij – onemogočeno črpanje kreditnih linij,
3. scenarij – nezmožnost črpanja danih kreditov bankam.

Hranilnica Vipava ima manjši obseg poslov, zato lahko uporablja enostavne stres teste. Enostavni stres testi so izvedbeno manj zapletene tehnike testiranja, saj vključujejo zgolj ocenjevanje vpliva spremembe enega dejavnika tveganja na finančni položaj hranilnice.

V nadaljevanju bo po metodologiji, ki jo uporablja Hranilnica Vipava, prikazan primer 1. scenarija, in sicer kakšen učinek bi na poslovni izid povzročil nepričakovan odliv 20 % vrednosti kratkoročnih vlog nebančnega sektorja po stanju 31. 12. 2008.

Tabela 3.5 Krizni načrt: odliv 20 % vrednosti kratkoročnih vlog nebančnega sektorja (v tisoč EUR)

Kratkoročne vloge	Znesek	Odliv 1	Odliv 2	Odliv 3
Vpogledne vloge	7.992	1.598	4.463	
Kratk. vezane vloge	14.327	2.865		4.463
Skupaj	22.319	4.463	4.463	4.463

Opomba:

Odliv 1: odliv 20 % vpoglednih vlog ter odliv 20 % kratkoročno vezanih vlog.

Odliv 2: odliv 20 % kratkoročnih vlog, s tem, da se zmanjšajo samo vpogledne vloge.

Odliv 3: odliv 20 % kratkoročnih vlog, s tem, da se zmanjšajo samo kratkoročno vezane vloge.

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009.

Hranilnica Vipava ima na izbiro koriščenje kreditne linije v znesku 3.520 tisoč EUR in odpoklic kreditov bankam.

Tabela 3.6 Krizni načrt: učinek na poslovni izid 2009 (v tisoč EUR)

Kratkoročne vloge	Odliv 1	Učinek na PI	Odliv 2	Učinek na PI	Odliv 3	Učinek na PI
Vpogledne vloge	1.598	-63	4.463	-182		
Kratk. vezane vloge	2.865	-13			4.463	-17
Skupaj	4.463	-76	4.463	-182	4.463	-17

Opomba: PI – poslovni izid

Pri izračunih so bile uporabljene naslednje predpostavke:

- povprečna obrestna mera obrestovanih naložb hranilnice 4,70 %,
- obrestna mera črpanja kreditne linije EOM + 1,20 % (4,17 %),
- obrestna mera vpoglednih vlog 0,20 %,
- povprečna obrestna mera kratkoročno vezanih vlog 3,90 %,
- koriščenje kreditne linije 100 %, razlika odpoklic kreditov bankam,
- zmanjšanje kratkoročnih vlog dne 1. 1. 2009.

Vir: Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d., 2009 in lastni izračuni.

Iz tabele je razvidno, da bi imel odliv 20 % vpoglednih vlog največji učinek na poslovni izid, v tem primeru bi se poslovni izid zmanjšal za 182 tisoč EUR. Najmanjši učinek na poslovni izid bi predstavljal odliv 20 % kratkoročno vezanih vlog, kar predstavlja zmanjšanje poslovnega izida za 17 tisoč EUR. Pri predpostavki, da ni ovir pri drugih bankah za črpanje kreditnih linij in odpoklicu kreditov bankam, Hranilnica Vipava ne bi imela težav z likvidnostjo. V slučaju odliva vpoglednih vlog, pa bi morala sprejeti določene ukrepe, sicer bi poslovala z negativnim rezultatom.

4. Nabor možnih ukrepov za uravnavanje likvidnosti

Če pride do likvidnostne krize v Hranilnici Vipava, je v tabeli 3.5 prikazan nabor možnih ukrepov, ki jih ima na razpolago za vzpostavitev normalnega stanja.

Tabela 3.7 Nabor možnih ukrepov za zagotavljanje likvidnosti

Sredstva	Obveznosti
Likvidnostna sredstva: <ul style="list-style-type: none"> – možnost udeležbe pri centralnobančnih operacijah, – prodaja visoko likvidnih naložb, – preoblikovanje naložb v kratkoročne državne vrednostne papirje, – izboljšanje kvalitete naložb.	Poslovanje: <ul style="list-style-type: none"> – uvedba posebnih komercialnih akcij za zagotovitev določenih produktov (vloge), – zmanjšanje koncentracije virov, – medbančni trg, – pridobivanje posojil pri CB, – povečanje zadolženosti na medbančnem trgu, – podaljševanje zapadajočih obveznosti.
Nelikvidna sredstva: <ul style="list-style-type: none"> – omejevanje dolgoročnih posojil, – omejevanje nakupov nelikvidnih naložb.	Vrednostni papirji: <ul style="list-style-type: none"> – uporaba začasnih nakupov in prodaj.

Vir: European Central Bank 2002, 27.

4 SKLEP

Likvidnost je ena izmed pomembnih lastnosti banke, zato je upravljanje z likvidnostjo zelo odgovorna naloga, ki temelji na predvidevanjih in hitrih odločitvah.

Likvidnostno tveganje je tveganje izgube, ko banka ni sposobna poravnati dospelih obveznosti oziroma si zagotavlja sredstva po bistveno višjih stroških od običajnih. Izhaja iz transformacijske funkcije, ki jo opravlja, ko zbrana kratkoročna sredstva nalaga v dolgoročneje naložbe, ki prinašajo banki višji donos, s tem pa večje tveganje neusklajenosti med dospelostjo sredstev in njihovimi viri. Iz tega izhaja, da je cilj uravnavanja likvidnostnega tveganja dnevno izpolnjevanje vseh obveznosti, ki predstavljajo odliv sredstev ter izogibanje pridobivanju sredstev po višji ceni kot je tržna ali prodajo naložb pod nominalno ceno.

Na likvidnost bank ima pomemben vpliv regulativa Banke Slovenije, ki z instrumenti denarne politike neposredno vpliva na njihovo likvidnost in s tem na likvidnost celotnega gospodarstva. Banka Slovenije dnevno spremlja in nadzira likvidnost bank in v primeru neizpolnjevanja zakonskih določil izvaja ustrezne ukrepe.

Strategija Hranilnice Vipava je usmerjena k iskanju optimalnega razmerja med likvidnostjo in dobičkonosnostjo hranilnice pri upoštevanju predpisov Banke Slovenije.

V hranilnici se dnevno ugotavlja neto likvidnostno pozicijo in sicer najprej se ugotavlja dnevna potreba po likvidnih sredstvih, ki se jih primerja z razpoložljivimi viri likvidnih sredstev z najbolj likvidnimi postavkami bančne aktive. Hranilnica mora skrbeti, da ima pozitivno likvidnostno pozicijo. Za denarne odtoke, ki niso vnaprej znani, pa mora vzdrževati likvidnostno rezervo.

Za uravnavanje likvidnosti Hranilnica Vipava najprej črpa sredstva iz primarnih likvidnostnih rezerv, kot so gotovina, stanje na poravnalnem računu, šele nato se poslužuje črpanja sekundarnih virov, ki jih predstavljajo centralno-bančni vrednostni papirji in državne obveznice. Naslednjo možnost uravnavanja likvidnosti predstavljajo odobrene kreditne linije in ne nazadnje je tu Banka Slovenije z instrumenti denarne politike Eurosistema.

Hranilnica Vipava ima izdelan, sprejet in preverjen krizni načrt, ki obsega ustrezne načrte za preprečevanje oziroma odpravljanje vzrokov likvidnostnih kriz. Hitre spremembe v poslovnem okolju zahtevajo veliko pozornost in prilagodljivost ter odzivnost. Neugodne vplive sprememb se lahko zmanjša, če se posledice vnaprej predvidijo in pripravijo ukrepi za odpravo negativnih učinkov. V ta namen se po lastnih scenarijih v hranilnici izvajajo stres testi. Na podlagi rezultatov testov se pravočasno in vnaprej identificirajo tista področja, ki so najbolj ranljiva ter z ustreznimi ukrepi izboljša uspešnost poslovanja. Uspešno in varno poslovanje pomeni zadovoljne in zveste komitente, kar je cilj vsake banke in hranilnice.

LITERATURA

- Banka Slovenije, Nadzor bančnega poslovanja. 2007. *Proces ocenjevanja tveganj – javni del*. Poslovni dokumenti, Banka Slovenije.
- Banka Slovenije. 1998. *Priporočila za upravljanje z likvidnostjo*. Poslovni dokumenti, Banka Slovenije.
- Banka Slovenije. 2007. Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 28/2007.
- Banka Slovenije. 2009. Navodilo za izvajanje Sklepa o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 44/2009.
- Basel Committee on Banking Supervision. 2000. *Sound practices for managing liquidity in banking organizations*.
[Http://www.felaban.com/pdf/practicas/e.%201.pdf](http://www.felaban.com/pdf/practicas/e.%201.pdf) (december 2009).
- Bessis, Joel. 2002. *Risk management in banking*. Chichester: Wiley.
- Dimovski, Vlado in Aleksandra Gregorič. 2000. *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- European Central Bank. 2002. Developments in bank's liquidity profile and management. Frankfurt: European Central bank.
- Evropska centralna banka. 2008. Izvajanje denarne politike v evro območju. Frankfurt: Evropska centralna banka.
- Godec, Mitja. 2006. *Obvladovanje likvidnostnega tveganja v banki*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d. 2007a. *Pravilnik o likvidnostni komisiji*. Interno gradivo, Hranilnica Vipava, d. d.
- Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d. 2007b. *Pravilnik o obvladovanju likvidnostnega tveganja*. Interno gradivo, Hranilnica Vipava, d. d.
- Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d. 2008. *Letno poročilo 2007*.
[Http://www.hranilnica-vipava.si/files/Letno_porocilo_2007.pdf](http://www.hranilnica-vipava.si/files/Letno_porocilo_2007.pdf) (23. 11. 2009).
- Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d. 2009. *Letno poročilo 2008*.
[Http://www.hranilnica-vipava.si/files/Letno_porocilo_2008.pdf](http://www.hranilnica-vipava.si/files/Letno_porocilo_2008.pdf) (23. 11. 2009).
- Poorman, Fred. 2004. *Measuring and modeling liquidity risk – new ideas & metrics*.
[Http://bnkadvisorygroup.com/assets/docs/ALM/fms%20Measuring%20and%20Modeling%20Liquidity%20Risk%20New%20Ideas%20%20Metrics%20s](http://bnkadvisorygroup.com/assets/docs/ALM/fms%20Measuring%20and%20Modeling%20Liquidity%20Risk%20New%20Ideas%20%20Metrics%20s)

Literatura

eminar.pdf#search=%22Poorman%20Measuring%20and%20Modeling%20Liquidity%20Risk%20%E2%80%93%20New%20Ideas%20%26%20Metrics%22 (11. 2. 2010).

Saunders, Anthony. 2000. *Financial investigations management a moderen perspective*. 3rd ed. New York: Irwin McGraw-Hill.

Zakon o bančništvu (ZBan-1). 2006. *Uradni list RS*, št. 131/2006.

Zakon o Banki Slovenije (ZBS-1-UPB1). 2006. *Uradni list RS*, št. 72/2006.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (ZBan-1D). 2009. *Uradni list RS*, št. 98/09.

PRILOGE

Priloga 1 Obrazec KL-1– Poročilo o količnikih likvidnosti banke

BANKA:

Obrazec KL-1

POROČILO O KOLIČNIKIH LIKVIDNOSTI BANKE
Poročilo po stanju na dan:

v tisoč enot domače valute

	V domači valuti			V tuji valuti		
	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več	0-30 dni	0-180 dni	181 dni in več
NAL OZBE						
A010 Gotovina v blagajni in čeki						
A020 Imetja na računih pri Banki Slovenije						
Terjatve do bank in hranilnic na vpogled						
A031 - do domačih bank						
A032 - do tujih bank						
Ostale terjatve do bank in hranilnic						
A041 - do domačih bank						
A042 - do tujih bank						
Terjatve iz nas. kreditov nebančnem u sek.						
A051 - gospodarstvo						
A052 - nerezidenti						
A053 - ostalo						
A054 - država						
A060 Blagajniški zapisi Banke Slovenije						
A070 Vrednostni papirji RS						
Drugi vrednostni papirji						
A081 - tuji tržni vrednostni papirji bonitete najmanj BBB						
A082 - ostali tuji vrednostni papirji						
A083 - domači vrednostni papirji						
A090 Ostale aktivne postavke (obresti ipd.)						
Zunajbilančne postavke						
A101 - terminski in spot posli						
A102 - pogodbeno najete kreditne linije						
A103 - nečrpani del najetih kreditov						
A110 Sklad finančnega premoženja						
OBVEZNOSTI						
L010 Obveznosti do Banke Slovenije						
Obveznosti do bank in hranilnic na vpogled						
L021 - do domačih bank						
L022 - do tujih bank						
Ostale obveznosti do bank in hranilnic						
L031 - do domačih bank						
L032 - do tujih bank						
Vpogledne vloge nebančnega sektorja						
L041 - gospodarstvo						
L042 - gospodinjstva						
L043 - država						
L044 - nerezidenti						
L045 - ostalo						
Vezane vloge nebančnega sektorja						
L051 - gospodarstvo						
L052 - gospodinjstva						
L053 - država						
L054 - nerezidenti						
L055 - ostalo						
L060 Obveznosti iz izdanih vrednostnih papirjev						
L070 Ostale pasivne postavke (obresti ipd.)						
Zunajbilančne postavke						
L081 - terminski in spot posli 100%						
L082 - odprti nekritni kreditivi 100%						
L083 - pogodbeno odobrene kreditne linije bankam 100%						
L084 - nečrpani del odobrenih kreditov 100%						
L085 - pogodbeno odobrene kreditne linije nebankam 20%						
L086 - garancije, jamstva, stand-by kreditivi, limiti 5%						
KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (posamično)						
KOLIČNIK LIKVIDNOSTI (skupaj)						

Vir: Banka Slovenije 2007.